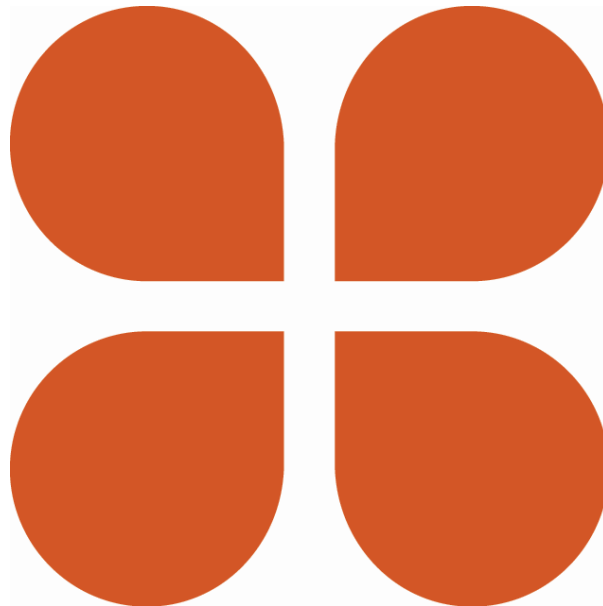

Rapport från Riksantikvarieämbetet

Kulturarv för alla 2013

Redovisning av 2013 års verksamhet inom ramen för ”En strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011-2016”

Förord

Riksantikvarieämbetet är en av de myndigheter som omfattas av regeringens strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011 – 2016. Denna rapport är den tredje i ordningen och omfattar verksamhetsåret 2013. Rapporten redovisar hur Riksantikvarieämbetet har arbetat för att uppnå målen i strategin och vilka resultat och effekter som arbetet har medfört.

Underlaget för denna redovisning är inhämtat och framtaget från Riksantikvarieämbetets olika avdelningar samt genom en enkät till länsstyrelserna och läns museerna.

En påtaglig skillnad under 2013 jämfört med tidigare år är att funktionshindersfrågorna nu upplevs mer integrerade i löpande verksamhet. Fler personer har engagerats på länsstyrelserna, läns museerna och i den egna verksamheten. Antalet insatser har också ökat under 2013 jämfört med tidigare år.

Det återstår en hel del utmaningar för att större effekter ska kunna uppnås. Det är därför glädjande att funktionshindersfrågorna nu är så väletablerade, vilket underlättar både samarbeten och utveckling av lösningar.

Lars Amréus
Riksantikvarie

Riksantikvarieämbetet 2014
Box 1114
621 22 Visby
www.raa.se
registrator@raa.se

Innehåll

Förord.....	2
Inledning	4
Sammanfattning.....	4
Uppdraget	4
Återkoppling från Handisam 2013	5
Nedbrutet delmål.....	6
Genomförda insatser 2013.....	9
Anslag och bidrag	9
Genomförda insatser inom ramen för KVM-anlaget	9
Utvecklad uppföljning av insatser med KVM-medel.....	11
Kulturarvslyftet	12
Kulturarvs-IT	13
Kulturarvsinformation	14
Webbutveckling	15
Arkiv och bibliotek	16
Fysisk tillgänglighet.....	17
Forskning och utveckling	18
Samråd med funktionshindersorganisationerna	19
Myndighetens besöksmål.....	19
Myndighetens interna verksamhet	20
Övriga insatser.....	20
Resultat av enkät till länsstyrelser och läns museer	21
Slutsatser och behov.....	23
Bilagor.....	24

Inledning

Sammanfattning

Riksantikvarieämbetet är en av de myndigheter som omfattas av regeringens strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011–2016. Denna rapport är den tredje i ordningen och omfattar verksamhetsåret 2013.

Rapporten beskriver dels de insatser som Riksantikvarieämbetet har genomfört under 2013, dels resultatet av en enkätundersökning som riktades till länsstyrelserna och läns museerna avseende verksamhetsåret 2013.

Enkätresultaten visar på en positiv utveckling mot föregående år. På de flesta områden har en förbättring skett och i vissa fall betydande förbättringar. Över hälften av de tillfrågade anser att antalet insatser för ökad tillgänglighet har ökat under 2013.

De utmaningar som främst har lyfts fram handlar om ett stort kompetens- och resursbehov inom sektorn, stöd genom vägledningar och riktlinjer samt en avsaknad av uppföljnings- och utvärderingssystem.

Uppdraget

Arbetet med att nå de funktionshinderspolitiska målen handlar såväl om att eliminera specifika hinder som att arbeta med attityder och ökad medvetenhet på ett generellt plan.

Den primära målgruppen för Riksantikvarieämbetets arbete med funktionshindersfrågor är offentliga kulturinstitutioner inom kulturmiljöområdet, det vill säga länsstyrelserna och läns museerna. Genom olika insatser inkluderas också kommuner, hembygdsföreningar och privatpersoner i myndighetens arbete.

Riksantikvarieämbetet har regeringens uppdrag att inom ramen för *En strategi för genomförandet av funktionshinderspolitiken 2011–2016* (dnr S2010/4319/FST, RAÄ dnr 100-2133-2011) arbeta enligt följande delmål:

”Riksantikvarieämbetet har en föredömlig, samlande, stödjande och pådrivande position i arbetet med att genomföra funktionshinderspolitiken på nationell och regional nivå, så att personer med funktionshinder, i rimlig omfattning, kan ha samma möjligheter att verka inom Riksantikvarieämbetets ansvarsområde och ha tillgång till dess tjänster.”

Arbetet med delmålet ska redovisas årligen till regeringen i en särskild rapport 2012, 2013, 2014 och 2015. En slutlig resultatredovisning ska lämnas senast 15 mars 2016 till regeringen.

Utöver detta uppdrag har Riksantikvarieämbetet i sin instruktion (SFS 2007:1184) ett samlat ansvar, *sektorsansvar för handikappfrågor med anknytning till ämbetets verksamhetsområde*.

Inom ramen för dessa uppdrag samverkar Riksantikvarieämbetet med Statens kulturråd och Handisam.

Återkoppling från Handisam 2013

Riksantikvarieämbetet har beaktat den återkoppling som Handisam lämnade till myndigheten i maj 2013, utifrån rapporteringen av verksamhetsåret 2012. I sin samlade bedömning uttrycker Handisam sammanfattningsvis att

Riksantikvarieämbetet har återrporterat sitt arbete på ett godkänt sätt. Följande förbättringsområden togs upp:

- Myndigheten kan förbättra sin mätning genom att bryta ned sitt delmål i fler indikatorer för vad delmålet innebär.
- Myndigheten behöver höja ambitionsnivån när det gäller insatser för att uppnå sitt delmål.

- Uppföljningen av nollmätningen skulle kunna förbättras genom att ta hänsyn till vad som görs i den ordinarie verksamheten i förhållande till delmålet.
- Myndigheten behöver utveckla sin analys av mätningen och med utgångspunkt av resultaten genomföra insatser som ger effekt mot delmålet.

Återkopplingen från Handisam har varit ett utmärkt stöd för utvecklingen av Riksantikvarieämbetets fortsatta arbete. Bland annat så har återkopplingen varit ett underlag för nedbrytning av myndighetens delmål.

Nedbrutet delmål

Under hösten 2013 bröts myndighetens delmål ned till effektmål och preciserade mål. Den nya målstrukturen kommer att ligga till grund för myndighetens fortsatta arbete och uppföljning av resultat och effekter och trädde i kraft genom beslut av riksantikvarien den 3 februari 2014:

Effektmål:

- Ökad fysisk tillgänglighet till kulturmiljön.
- Ökad tillgänglighet till information om kulturarvet.
- Ökad forskning inom funktionshindersperspektivet på kulturmiljöområdet.
- Systematisk uppföljning och utvärdering av tillgängligheten på kulturmiljöområdet.

Preciserade mål i förhållande till effektmålen:

- Ökad fysisk tillgänglighet till kulturmiljön.

- Riksantikvarieämbetet tillhandahåller råd och har genomfört utbildningsinsatser för att förbättra tillgängligheten till kulturmiljön.
- Riksantikvarieämbetet verkar för en bidragsgivning som innebär att tillgänglighetsåtgärder genomförs så att funktionshinder undanröjs.
- Riksantikvarieämbetet utvecklar vägledning om tillståndsprovning så att funktionshindersperspektivet beaktas på bästa sätt.
- Ökad tillgänglighet till information om kulturarvet
  - Riksantikvarieämbetet driver utvecklingen för ökad tillgänglighet till kulturarvsinformation inom sektorn.
  - Riksantikvarieämbetet driver utvecklingen för förbättrad information om tillgängligheten till kulturmiljöer.
  - Riksantikvarieämbetets webbgränssnitt och e-tjänster uppfyller E-delegationens riktlinjer samt innehåller lättläst information, vilket ökar tillgängligheten till över fem miljoner informationsobjekt på kulturmiljöområdet.
  - Riksantikvarieämbetets bibliotek och arkiv har en hög nivå av digital och fysisk tillgänglighet samt arbetar kontinuerligt för ökad tillgång till källmaterialet.
- Ökad forskning inom funktionshindersperspektivet på kulturmiljöområdet.
  - I den årliga utlysningen av Riksantikvarieämbetets FoU-anslag understryks behovet av forskning för att attrahera ansökningar med denna inriktning.

- Forskningsbehovet för kulturmiljöområdet kommer att uttryckas vid framtagandet av nytt FoU-program för den kommande perioden.
- Utvecklad uppföljning och utvärdering av tillgängligheten på kulturmiljöområdet.
  - Riksantikvarieämbetet ställer i sin bidragsfördelning krav på länsstyrelserna att de redovisar vilka insatser som genomförts och på vilket sätt dessa bidragit till ökad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.
  - Riksantikvarieämbetet har en systematisk uppföljning och utvärdering av genomförandet av funktionshinderspolitiken på kulturmiljöområdet.

Genomförda insatser 2013

Anslag och bidrag

Genomförda insatser inom ramen för KVM-anslaget

Kulturmiljövårdsanslaget, anslaget 7:2, är kulturmiljövårdens viktigaste ekonomiska styrmedel och fördelas från Riksantikvarieämbetet till länsstyrelserna som sedan fattar bidragsbeslut till insatser inom länet.

Det årliga beloppet som utbetalats till åtgärder för fysiskt tillgängliggörande har ökat under de senaste åren. År 2013 utbetalades 3,0 mnkr (2010: 1,1 mnkr, 2011: 2,4 mnkr, 2012: 2,3 mnkr). Med dessa medel genomfördes under 2013 tillgänglighetsinsatser i 22 miljöer.¹

Av de utbetalade medlen för vårdinsatser har sedan 2010 en ökande andel också gått till miljöer som sedan tidigare bedömts vara tillgängliga för funktionshindrade. (2010: 15 %, 2011: 19 %, 2012: 20 % och 2013: 20 %.)

Riksantikvarieämbetet har inför fördelningen av kulturmiljövårdsanslaget 2014 påpekat att man vid bidragsgivning till insatser för att tillgängliggöra kulturmiljöer ska lägga särskild vikt vid att kulturarvet så långt som möjligt görs tillgängligt och användbart **för alla**.² Detta har följts upp i fördelningsbeslutet för 2014 med en påminnelse och en hänvisning till handboken ”Tillgängliga natur- och kulturområden” för exempel på hur tillgänglighetsinsatser på bästa sätt kan utformas.

Under hösten genomförde Riksantikvarieämbetet ett KVM-seminarium för länsstyrelserna. Vid detta möte presenterades handboken ”Tillgängliga natur- och kulturområden”. Goda exempel på hur tillgänglighetslösningar kan utformas

---

¹ Uppgifterna är hämtade ur *Källa*, Riksantikvarieämbetets datasystem för hantering av kulturmiljövårdsanslaget (KVM).

² Enligt förordning (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer.

visades och inspiration gavs till hur kloka tillgänglighetslösningar som fungerar för alla kan bli ett förhållningssätt.

Som en del i uppföljningen av anslagets användning under 2013 ställdes följande frågor avseende länsstyrelsernas bidragsgivning till funktionshindersinsatser:

- Beskriv de insatser som har genomförts med KMV-anslaget 2013 och på vilket sätt detta har bidragit till ökad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.
- Hur har insatserna utformats och vilka hinder har avhjälpats?

Sammanfattningsvis redovisar länsstyrelserna ett flertal genomförda insatser som har bidragit till ökad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Flera län redovisar att man har arbetat med information för besökare via QR-koder.³ Andra insatser är bland annat tillgängliggörande av fornlämningsområden genom iordningställande av parkeringsplatser samt gångvägar för personer med nedsatt rörelseförmåga. Ytterligare åtgärder som genomförts på flera platser är framtagandet av nya skyltar, ramper och självstängande grindar vid bland annat byggnadsminnen, vårdade fornlämningslokaler och i kulturresevat. Vid ett byggnadsminne har marklutningen anpassats för att möjliggöra användning av rullstolar. På flera platser har stättor ersatts med självstängande grindar. Skyltar har också utformats på lätt svenska samt med punktskrift.

Särskilt kan nämnas tillgänglighetsinsatser i Stockholms län som genomförts i samarbete med läns museet, hembygdsföreningar, kommuner och Sveriges synskadades riksförbund. Projektet *Tillgängligt landskap för alla* har haft som fokus att fler människor ska ha möjlighet att ta del av historien och kulturhistoriska platser i länet. Presentation av de olika platserna sker med hjälp av taktila skyltar som kan laddas ned i en dator eller telefon via en QR-kod. Guidning av platserna sker i radioteaterform och syntolkning samt genom tydliga vägbeskrivningar där

---

³ En QR-kod (Quick Response) är en streckkod som kan användas för applikationer till smartphones.

det framgår vilka svårigheter som en synskadad kan ha för att ta sig fram i området och hur långt man kan komma med en rullstol.

Ett län konstaterar att ett lämnat KMV-bidrag 2012 gav andra medel som tillgängliggjorde en hållristningsmiljö för rullstolar under 2013. På så sätt kan anslaget vara en katalysator som leder till fler tillgänglighetsinsatser.

Utvecklad uppföljning av insatser med KMV-medel

Riksantikvarieämbetet avser att utveckla uppföljningen av hur funktionshindersperspektivet integreras i länsstyrelsernas bidragsgivning. Syftet är att kunna lämna mer preciserade uppgifter om hur KMV-anslaget kommer personer med funktionsnedsättning till godo i form av förbättrad tillgänglighet.

Som ett led i detta har en utvärdering av KMV-anslagets tillämpning ur ett tillgänglighetsperspektiv gjorts under 2013. Enligt förordning (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer får KMV-medlen användas till tillgängliggörande insatser. Vidare ska även tillgänglighet beaktas vid tilldelande av KMV-medel till vårdinsatser. Med utgångspunkt i detta preciseras det övergripande syftet i följande två frågeställningar:

- I hur stor utsträckning används anslaget för tillgängliggörandeinsatser?
- Hur beaktas tillgänglighet vid vårdinsatser och vad leder det till?

Utvärderingen baseras på statistik ur Källa-systemet och intervjuer med länsstyrelserna i Jämtland, Skåne, Värmland och Stockholm. Någon särskild studie av vilket funktionshindersperspektiv som finns vid bidragsgivningen har inte gjorts i denna utvärdering.

Man kan generellt se en stor variation i hur man använder KMV-medel för tillgänglighetsinsatser. Detta kan bero på en mängd faktorer och säger inget om hur tillgängliga och funktionshindersanpassade länets kulturmiljöer i verkligheten är.

I intervjuerna framkom en viss osäkerhet hos några handläggare avseende vad som kan göras inom ramen för bidragsförordningen. Det finns därför anledning att förbättra KMV-handbokens vägledning under det kommande året.

Resultaten från utvärderingen kommer att vara ett värdefullt underlag inför utvecklingen av Riksantikvarieämbetets nya uppföljningssystem för KMV-anslaget. Rapporten över den genomförda utvärderingen kommer att slutföras under 2014.

Kulturarvslyftet

Kulturarvslyftet är ett kultur- och arbetsmarknadspolitiskt program för åren 2012–2014. Syftet är att kunna erbjuda utvecklande arbetsuppgifter inom kulturarvssektorn till personer som varit frånvarande från arbetsmarknaden, exempelvis efter en längre tids sjukdom. Arbetet regleras genom förordningen (2011:1560) om statsbidrag till kostnader för verksamheten Kulturarvslyftet och administreras gemensamt av Riksantikvarieämbetet och Arbetsförmedlingen.

Målgruppen för Kulturarvslyftet är personer som har en funktionsnedsättning och som har lämnat, eller är på väg ur sjukförsäkringen. En separat rapport om Kulturarvslyftet har överlämnats av Riksantikvarieämbetet till Kulturdepartementet i anslutning till årsredovisningen 2013.

Sedan starten 1 januari har 368 personer haft en utvecklingsanställning inom Kulturarvslyftet fram till sista december 2013. Betydligt färre platser har tillsatts än regeringens målsättning. Huvudsakligt skäl som angivits av flera potentiella anordnare är att bidragets storlek inte täcker kostnaderna för den anställde. Varje plats som skapats är dock betydelsefull. Det finns ofta en stor glädje i att åter ha ett arbete, kunna försörja sig själv samt att få ingå i ett socialt sammanhang. Arbetsinsatserna som rör kulturarvet har ett högt värde, dels för de inblandade eftersom det bidrar till att öka delaktigheten för personer med funktionsnedsättning, men även för samhället eftersom insatserna tillgängliggör kulturarvet för en bredare krets.

Under 2013 har fortsatta insatser gjorts i samarbete med Arbetsförmedlingen i syfte att marknadsföra projektet och inspirera blivande anordnare att starta projekt. Informationsinsatser har bland annat gjorts genom Riksantikvarieämbetets deltagande vid olika mässor och konferenser på olika platser i landet och genom informationsträffar vid lokala arbetsförmedlingar. Riksantikvarieämbetet har också i samverkan med Arbetsförmedlingen och Handisam genomfört en utbildning på två olika platser i landet. Utbildningen har riktat sig till anordnare och handledare inom olika projekt men även till eventuella blivande anordnare.

Kulturarvs-IT

Riksantikvarieämbetet har sedan 2003 i uppdrag av regeringen att varje år fördela bidrag till lönekostnader inom verksamheten Kulturarvs-IT. Syftet med verksamheten är att öka tillgängligheten till kulturarvet och erbjuda arbete till personer som omfattas av insatserna lönebidrag eller trygghetsanställning enligt förordningen (2000:630) om särskilda insatser för personer med funktionshinder som medför nedsatt arbetsförmåga.

Arbetsuppgifterna består av att digitalisera och bearbeta museisamlingar eller arkivmaterial, söka i databaser eller andra informationstjänster. Arbetet bedrivs i ett samarbete mellan Riksantikvarieämbetet, regionala och kommunala kulturinstitutioner och Arbetsförmedlingen. Riksantikvarieämbetet har det övergripande samordningsansvaret.

Under året har Riksantikvarieämbetet fördelat 9 626 537 kr till 19 regionala och kommunala kulturinstitutioner till lönekostnader för en arbetsledare. Vid institutionerna har 126 personer med lönebidrag varit anställda.

Institutionerna framhåller att de lönebidragsanställda genom Kulturarvs-IT ges möjligheter att utföra ett meningsfullt och värdefullt arbete, vilket leder till ökad självkänsla och livskvalitet. De ingår i arbetsgemenskapen och har i många fall lämnat ett isolerat liv.

Kulturarvsinformation

Riksantikvarieämbetet har flera digitala informationssystem som samlar och länkar till kulturarvsinformation från kulturmiljöområdet i samarbete med många organisationer. Flera miljoner objekt har tillgängliggjorts digitalt från såväl Riksantikvarieämbetets egna samlingar som från länsstyrelser, minnesinstitutioner och allmänhet. Digitalisering och webbpublicering av kulturarvsmaterial ökar tillgängligheten för personer som av något skäl har svårt att ta sig till de fysiska objekten, miljöerna eller arkiven.

Riksantikvarieämbetet tog 2013 fram *Riktlinjer för digitalisering av kulturarvsmaterial på Riksantikvarieämbetet*. Riktlinjerna styr Riksantikvarieämbetets egen digitaliseringsverksamhet, men har också väckt uppmärksamhet på andra håll i kulturarvssektorn. Riktlinjerna anger följande avseende funktionshinder:⁴

En viktig aspekt av användbarhet är att öka tillgängligheten även för personer med funktionsnedsättningar av olika slag. (...) ISO-standarden Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.0 innehåller rekommendationer för att göra webbinnehåll mer tillgängligt för människor med olika typer av funktionsnedsättningar (exempelvis synnedsättningar, inlärningssvårigheter eller kognitiva funktionsnedsättningar).

Riktlinjerna gäller främst webbplatser men en förutsättning är att också materialet som ingår, till exempel digitaliserade dokument, tar hänsyn till tillgänglighetsaspekter. E-delegationens rekommendation är att offentliga webbplatser och webbaserade system ska uppnå minst WCAG 2.0 nivå AA.

För ökad tillgänglighet är det också viktigt att den analoga informationen digitaliseras så fullständigt som möjligt så att innehållet inte är beroende av informationsbäraren utan lättare kan anpassas, till exempel så att en person med synnedsättning kan använda en texttolkningsmaskin som läser upp text.

---

⁴ *Riktlinjer för digitalisering av kulturarvsmaterial på Riksantikvarieämbetet* (version 1.0, september 2013), s 18-19. <http://samla.raa.se/xmlui/handle/raa/6038>

Under 2013 gick Riksantikvarieämbetet med som partner i *Digidel*, en kampanj för ökad digital delaktighet, med målet att få ytterligare minst 500 000 svenskar att börja använda Internet innan utgången av år 2013. Kampanjen startades 2010 med ett upprop för digital delaktighet undertecknat av flera organisationer.⁵

Riksantikvarieämbetet medverkar också i referensgruppen till Kulturrådets projekt om kartläggning av digital teknik inom kulturområdet.

Webbutveckling

Riksantikvarieämbetet förvaltar flera externa webbgränssnitt där alla får söka bland kulturarv och i flera fall också kan bidra:

- **Bebyggelseregistret:** Nationellt register med information om det byggda kulturarvet, allt från timmerstugor och gamla industrimiljöer till modern stadsbebyggelse. Ca 85 000 byggnader.
- **Fornsök:** Information om fornlämningar såsom gravplatser, boplatser, runstenar, hällristningar, skeppsvrak osv från äldsta stenålder till 1900-tal. Över 1,7 miljoner lämningar på närmare 600 000 platser.
- **Platsr:** Sajt för berättelser och minnen där vem som helst kan bli medlem och synliggöra sin historia genom att berätta om det som de tycker är viktigt. Ca 2500 platser och samlingar, drygt 1000 medlemmar.
- **K-samsök:** samsökningstjänst för kulturarv – museiföremål, fotografier, byggnader och fornlämningar. Sammanlagt drygt 5 miljoner objekt från ett

---

⁵ Folkbildningsförbundet, Sveriges länsbibliotekarier, Talboks- & Punktskriftsbiblioteket, Handisam, Nitus, Svensk biblioteksforening, Hjälpmedelsinstitutet, Kungliga biblioteket, .SE samt studieförbunden ABF, Bilda, Folkuniversitetet, Medborgarskolan, Sensus och Studieförbundet Vuxenskolan.

40-tal minnesinstitutioner, främst museer.⁶ Vem som helst får bygga sajter och appar som använder K-samsöks data.

- **Kringla:** Sökgränssnitt för K-samsök. Användare kan berika informationen genom att lägga till länkar.

Under 2013 lanserades en ny tjänst, *Samla*, som är Riksantikvarieämbetets öppna arkiv. Tjänsten innebär att man avgiftsfritt kan läsa, söka och ladda ner dokument i pdf-format. I dagsläget omfattar tjänsten myndighetens egna publikationer, arkeologirapporter från olika institutioner, tidskriften *Fornvännen* och de digitaliserade delarna av *Sveriges Kyrkor*. Det finns också möjlighet att bevaka nya publikationer via RSS-flöde. I dagsläget innehåller *Samla* över 6000 publikationer i pdf-format.

Under 2013 gjordes följande förbättringar av webbgränssnittets tillgänglighet:

- En inventering av hur väl webbplatserna uppfyller E-delegationens riktlinjer har påbörjats.
- Som en del av Digidel-projektet togs instruktionsfilmer fram för Kringla för att förenkla för användare.
- K-samsöks webbplats utökades med lättläst informationstext. Lättlästa texter om de andra systemen kommer att publiceras 2014.
- Påbörjat arbete för att förbättra Kringlas användargränssnitt.

Arkiv och bibliotek

Riksantikvarieämbetets arkiv och bibliotek har flera databaser med stora mängder information som riktar sig till både allmänheten och specialintresserade. I arkivet och biblioteket finns böcker, arkivmaterial och andra informationsresurser inom

---

⁶ Av de drygt fem miljoner objekten kommer drygt en miljon från Riksantikvarieämbetets egna system.

ämnena arkeologi, kulturmiljövård, medeltidens konst- och byggnadshistoria och numismatik. Arkivet och biblioteket är öppet för allmänheten. Lokalerna har redan idag en hög grad av tillgänglighet och ytterligare förbättringsåtgärder har genomförts 2013 och planeras för 2014.

Utveckling av tillgängligheten till materialet pågår kontinuerligt för fler och bredare grupper. Funktionshinderspersionen utgör en självklar del i utvecklingsarbetet. Genom ett utbrett kontaktnät i sektorn skapas olika former av samverkan och erfarenhetsutbyten som ger nya möjligheter att inkludera bredare.

Fysisk tillgänglighet

Genom ett samarbete med Naturvårdsverket och Handisam färdigställdes 2013 handboken *Tillgängliga natur- och kulturområden – en handbok för planering och genomförande av tillgänglighetsåtgärder i skyddade utomhusmiljöer*. Handboken har tryckts och skickats ut till samtliga länsstyrelser samt distribuerats till andra viktiga aktörer inom kulturmiljöområdet. Den finns tillgänglig som tryckt publikation, som nedladdningsbar pdf samt inom kort också i *Daisy*⁷-format på Naturvårdsverkets hemsida.

Under hösten 2013 genomförde Riksantikvarieämbetet, Naturvårdsverket och Handisam två utbildningstillfällen riktat till handläggare vid länsstyrelsen. Utbildningen innehöll teoretisk kunskap om funktionsnedsättningar, funktionshinder och funktionshinderspolutionen samt kunskap om arbete med att undanröja funktionshinder och aktivt tillgängliggöra natur- och kulturmiljöer. Utbildningen innehöll vidare gruppdiskussioner, praktiska övningar i fält samt föreläsningar av representanter från funktionshindersonsorganisationer.

Utvärderingarna visar att samtliga deltagare var nöjda eller mycket nöjda med utbildningen. De bedömde också att utbildningen kommer att leda till ett förbättrat

---

⁷ *DAISY* är en internationell standard för digitala talböcker. Syftet med formatet är att göra tryckt text tillgänglig på ett så användarvänligt sätt som möjligt för personer med exempelvis synskada eller dyslexi.

och mer aktivt tillgänglighetsarbete i det egna länet. Det sammanlagda antalet deltagare uppgick till 60 personer från 19 av landets 21 länsstyrelser. Från 11 länsstyrelser deltog representanter som arbetar med kulturmiljöfrågor vilket innebär att hälften av landets kulturmiljöavdelningar har nåtts genom utbildningen.

Efterfrågan på utbildningen är fortsatt hög och nya utbildningstillfällen är planerade till 2014. Målet är att samtliga länsstyrelser kulturmiljöavdelningar har deltagit på något utbildningstillfälle. Utbildningen har också öppnat upp möjligheten för kommunala handläggare att delta.

Handboken har också presenterats i flera olika sammanhang, bland annat på den årliga Tankesmedjan för friluftsliv, vid Naturvårdsverkets årliga förvaltarträff för länsstyrelserna, vid Riksantikvarieämbetets höstmöte och vid flera andra tillfällen.

Under 2014 fortsätter arbetet med tillgänglighet i kulturmiljöer. Ett särskilt fokus kommer att läggas vid kulturhistoriska bebyggelsemiljöer. Riksantikvarieämbetet för nu en dialog med Boverket och Statens Fastighetsverk om olika former av samarbeten.

Forskning och utveckling

Riksantikvarieämbetets FoU-program för perioden 2012-2016 efterlyser bl.a. insatser för allas delaktighet i och tillgång till kulturarvet. Få projekt med denna inriktning ansöker om medel för sådan forskning och inget hitintills med specifik inriktning på funktionshindersfrågor.

Orsakerna till detta utreds för närvarande i avsikt att klarlägga om det är brist på information, intresserade forskare/forskarmiljöer eller frågeställningar som är anledningen. RAÄ kommer att utifrån vad som framkommit att specificera behovet av forskning i kommande utlysning av FoU-anslaget.

Samråd med funktionshindersorganisationerna

Genom artikel 4:3 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning framgår att funktionshindersorganisationerna har rätt att samråda och bli aktivt involverade i frågor som berör personer med funktionsnedsättning.

Riksantikvarieämbetet och Kulturrådet har valt att tillsammans hålla ett årligt samråd med representanter från funktionshindersorganisationerna. Ett inledande möte hölls i november 2012 och det första samrådsmötet ägde rum i mars 2013. Utöver Riksantikvarieämbetet och Kulturrådet deltog då representanter från DHR⁸, Lika Unika⁹, NUFT¹⁰ samt Handisam.

Diskussionerna visade på en samsyn kring såväl svårigheter och problematik, liksom ett stort engagemang och vilja att nå lösningar, Vikten av att utveckla samverkan och motsvarande arbete på lokal och regional nivå framhölls.

Myndighetens besöksmål

Riksantikvarieämbetet har egen besöksverksamhet vid Glimmingehus och Gamla Uppsala Museum. För Glimmingehus genomfördes under året bland annat insatser avseende information om tillgängligheten på hemsidan, som kompletterar den mycket utförliga hos Equality¹¹. Anläggningen har kompletterats med bland annat ledstänger och ramper till toaletter, tillsammans med en fortsatt satsning på enkelt språk i visningar.

Vid Gamla Uppsala Museum har ett arbete skett med att kostnadsbefria skolverksamhet. Den nedre gränsen för antal besökare per grupp har tagits bort med avsikten att underlätta för skolor med barn med speciella behov. Alla nya

⁸ DHR, *Delaktighet, Handlingskraft, Rörelsefrihet – Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder.*

⁹ Lika Unika, *Federationen mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning.*

¹⁰ NUFT, *Nätverket unga för tillgänglighet.*

¹¹ Svenska EQUALITY är en ekonomisk förening som erbjuder tjänster inom tillgänglighetsområdet till offentliga och privata aktörer.

skolprogram har också utformats så att de inte exkluderar någon kategori av besökare. Museet har också öppnat upp för lärarledda besök med handledning för de pedagoger som själva önskar arbeta med sina elever i museimiljön.

I regleringsbrevet för 2014 har Riksantikvarieämbetet fått ett särskilt uppdrag att för myndighetens besöksmål redovisa de åtgärder som vidtagits för att öka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning.

Myndighetens interna verksamhet

Riksantikvarieämbetet fick betydligt högre resultat 2013 på Handisams myndighetsenkät än tidigare år.¹² Resultatet är en förbättring med 6 poäng mot 2012 års resultat, totalt 10 poäng. Myndigheten anslöt sig under 2013 till Arbetsförmedlingens praktikantprogram för arbetssökande med funktionshinder. En tillgänglighetsrund har förberetts för ämbetsbyggnaden i Stockholm för genomförande 2014, tillsammans med hyresvärden Statens Fastighetsverk. En handlingsplan för det interna tillgänglighetsarbetet är under framtagande och kommer att fastställas under 2014.

Övriga insatser

Riksantikvarieämbetet har även medverkat i ett antal andra aktiviteter. Bland annat deltog myndigheten i den offentliga utfrågningen i kulturutskottet den 15 oktober om funktionshinderspersion i kulturarvet. Riksantikvarieämbetet har också deltagit i Handisams arbete med utveckling av uppföljning av kommunernas arbete. Tillsammans med Handisam och Kulturrådet har Riksantikvarieämbetet också fört dialog med Umeå Kommun kring funktionshindersarbete i samband med kulturhuvudstadsåret 2014.

---

¹² Handisams undersökning om myndigheters arbete för genomförandet av funktionshinderspolitiken enligt förordning (SFS 2001:526).

Resultat av enkät till länsstyrelser och läns museer

Under januari och februari 2014 genomförde Riksantikvarieämbetet en ny enkät till länsstyrelserna och läns museerna, som en uppföljning av hur funktionshindersarbetet fortskrider och hur funktionshindersperspektivet beaktas i verksamheten.

Enkäten baseras på påståenden som de svarande kan hålla med om i större eller mindre grad.¹³ Enkäten skickades i januari ut till Sveriges 21 länsstyrelser och 27 läns museer. Av dessa svarade 20 länsstyrelser och 16 av läns museerna.

Sammanfattningsvis visar enkätresultaten en positiv utveckling mot föregående år. På de flesta områden har en förbättring skett och i vissa fall betydande förbättringar. Över hälften av de tillfrågade anser att antalet insatser för ökad tillgänglighet har ökat under 2013.

Sammanfattning av de största förbättringarna jämfört med föregående år:

- 56 % av de svarande anger att genomgått kompetensutveckling under 2013, jämfört med 8 % föregående år.
- 36 % har utsett särskilt ansvariga för tillgänglighetsfrågor, jämfört med 11 % föregående år.
- 66 % anser att KML är förenlig med PBL:s krav rörande ”Enkelt avhjälpna hinder”, jämfört med 41 % föregående år.
- 47 % anser att enkelt avhjälpna hinder har åtgärdats i de av länets kulturmiljöer som omfattas av PBL-kraven, jämfört med 19 % föregående år.
- 26 % anser att det finns en förteckning över tillgängligheten i länets kulturmiljöer, jämfört med 7 % föregående år.

---

¹³ Se bilaga 1 för fullständiga enkätsvar.

- 57 % har etablerade och kontinuerliga kontakter med funktionshindersorganisationerna, jämfört med 41 % föregående år.
- 77 % anser att de tydligare kraven på tillgängliggörande av värdefulla kulturmiljöer¹⁴ har medfört en förbättrad tillgänglighet, jämfört med 54 % föregående år.

På vissa områden har utvecklingen stått mer eller mindre stilla jämfört med föregående år. Detta gäller i framtagandet av handlingsplaner för dels länens kulturmiljöer, dels för organisationernas egen verksamhet. Det har heller inte skett någon egentlig utveckling avseende utveckling av informationen för organisationernas egen verksamhet.

De behov som främst uttrycks är resurser för tillgänglighetsarbete, fortsatt utbildning i tillgänglighetsfrågor samt en avsaknad av uppföljnings- och utvärderingssystem. Samtidigt anser en betydande majoritet att kompetensen i tillgänglighetsfrågor och kännedom om regelverk är hög i organisationerna.

---

¹⁴ Enligt förordningen (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer.

Slutsatser och behov

Utifrån de olika områden och aktörer som berörs i denna rapport kan sammanfattningsvis sägas att kunskapen, engagemanget och antalet insatser har ökat generellt jämfört med tidigare år. På många håll har funktionshindersperspektivet blivit en mer integrerad del i olika beslutsprocesser och sammanhang. Av de olika funktionshindren läggs störst fokus på dem som rör tillgänglighet för personer med nedsatt rörelseförmåga. En mindre del berör kognitiva funktionshinder, syn- eller hörselnedsättningar.

Riksantikvarieämbetet har ökat sina insatser under 2013 på flera områden och mötts av stor uppskattning inom sektorn. Under våren 2014 initieras också nya insatser för att möta de efterfrågade behoven.

De utmaningar som främst har lyfts fram handlar fortfarande om ett stort kompetens- och resursbehov inom sektorn, stöd genom vägledningar och riktlinjer samt en avsaknad av uppföljnings- och utvärderingssystem.

Delar av de utmaningar som tas upp kräver ett utökat samarbete mellan olika myndigheter, exempelvis mellan Riksantikvarieämbetet och Boverket rörande tillämpning av Kulturmiljölagen och plan- och bygglagen.

Behovet av att utveckla uppföljnings- och utvärderingssystem delas av både länsstyrelserna och Riksantikvarieämbetet. För den övergripande uppföljningen kan detta underlättas genom ett utökat samarbete med Handisam och andra berörda myndigheter.

Bilagor

Bilaga 1: Resultat av enkät riktad till länsstyrelsernas och läns museernas kulturmiljöenheter, genomförd 20 januari–11 februari 2014

Resultat av enkät riktad till länsstyrelsernas och länmuseernas kulturmiljöenheter, genomförd 2014-01-20 - 2014-02-11

Antal lst/länsmus som omfattats:

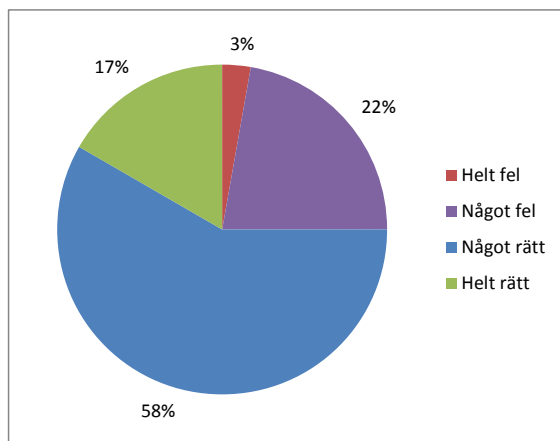
21 Lst
27 Lmus

Antal lst/länsmus som inte svarat:

1 Lst
3 Lmus

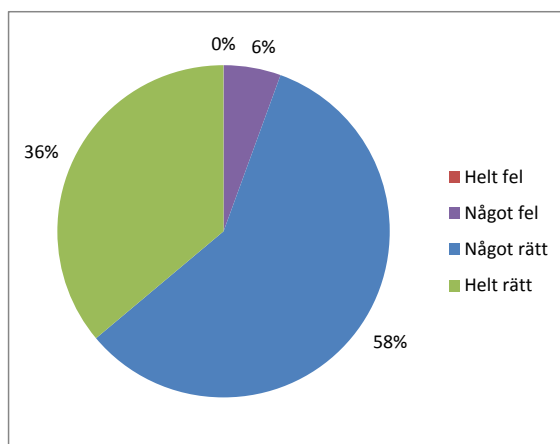
1. Vår organisation har en tydlig uppfattning om Riksantikvarieämbetets roll som strategisk myndighet för genomförande av funktionshinderspolitiken på kulturområdet.

Helt fel	1
Något fel	8
Något rätt	21
Helt rätt	6

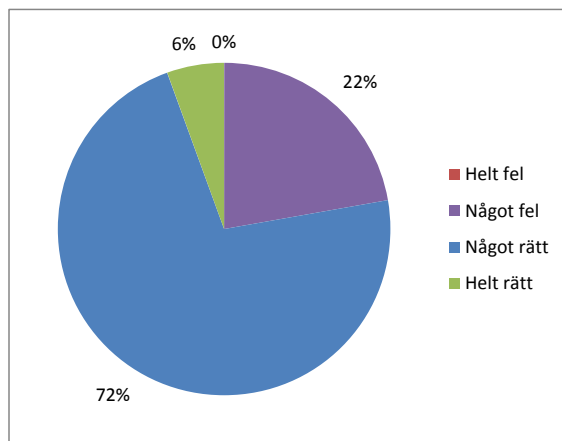
2. Vår organisation har god kännedom om regelverket kring enkelt avhjälpna hinder, enligt PBL.

Helt fel	0
Något fel	2
Något rätt	21
Helt rätt	13

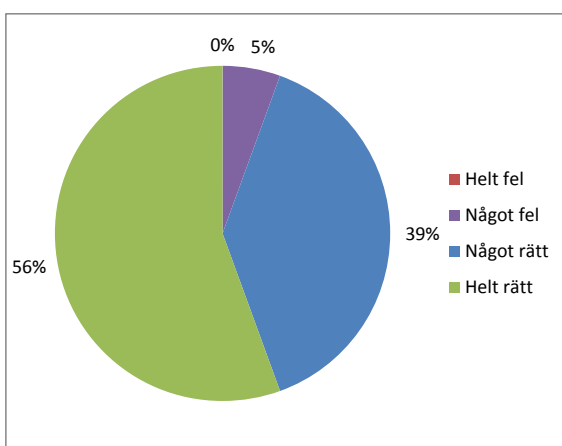
3. Länet kulturmiljövårdare har hög kompetens i tillgänglighetsfrågor.

Helt fel	0
Något fel	8
Något rätt	26
Helt rätt	2

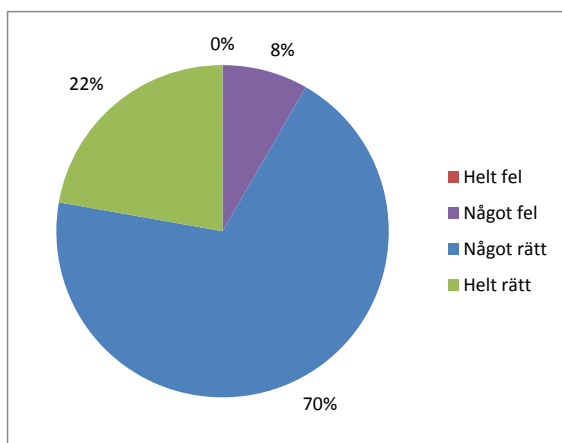
4. Det behövs utbildning i tillgänglighet för kulturmiljövårdare i länet.

Helt fel	0
Något fel	2
Något rätt	14
Helt rätt	20

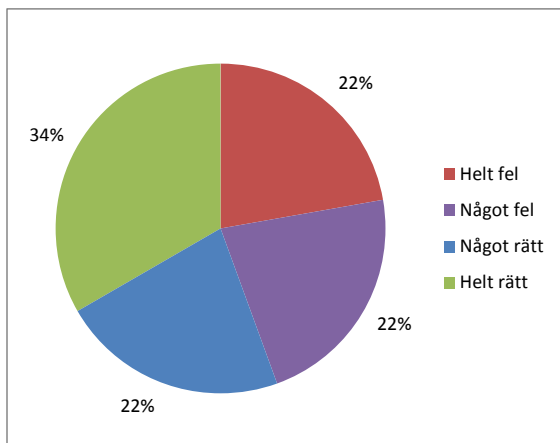
5. Vår organisation har hög kompetens i tillgänglighetsfrågor.

Helt fel	0
Något fel	3
Något rätt	25
Helt rätt	8

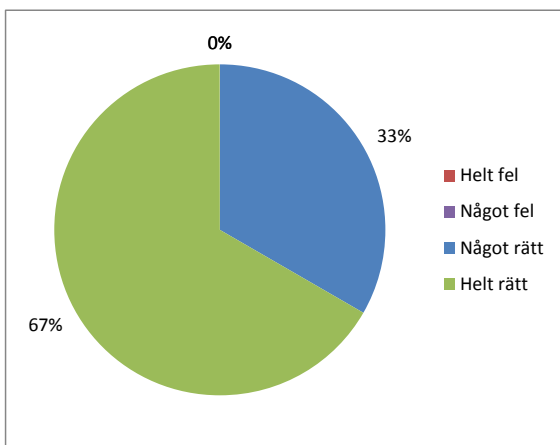
6. Vår organisation har kompetensutvecklats genom utbildning i tillgänglighet under 2013.

Helt fel	8
Något fel	8
Något rätt	8
Helt rätt	12

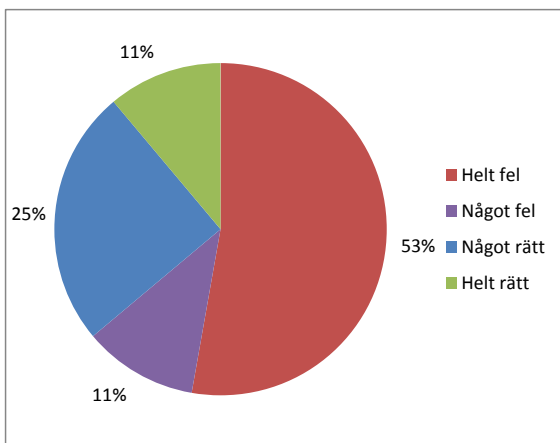
7. Vår organisation har behov av fortsatt utbildning i tillgänglighet.

Helt fel	0
Något fel	0
Något rätt	12
Helt rätt	24

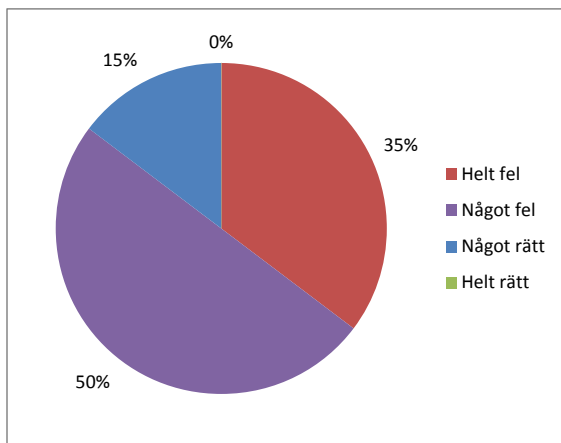
8. Vi har utsett särskild ansvarig(a) inom kulturmiljövärdsverksamheten för tillgänglighetsfrågor.

Helt fel	19
Något fel	4
Något rätt	9
Helt rätt	4

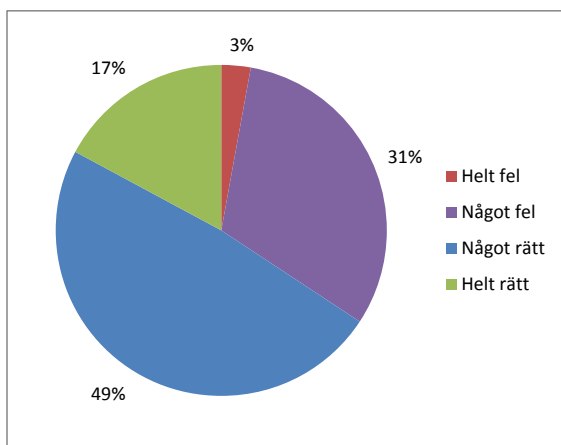
9. Det finns tillräckliga resurser för tillgänglighetsarbete inom kulturmiljöområdet i länet.

Helt fel	12
Något fel	17
Något rätt	5
Helt rätt	0

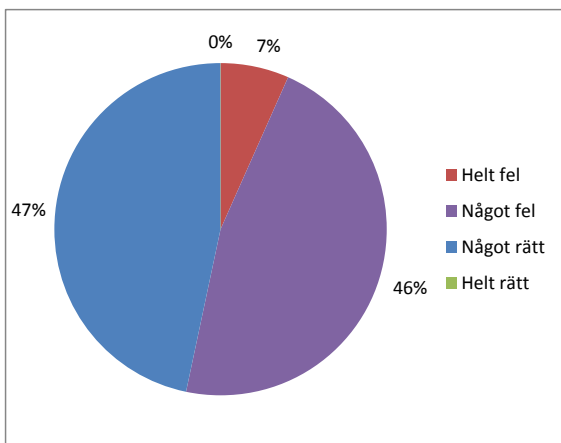
10. Erfarenhetsmässigt är KML förenlig med PBL:s krav rörande "enkelt avhjälpna hinder".

Helt fel	1
Något fel	11
Något rätt	17
Helt rätt	6

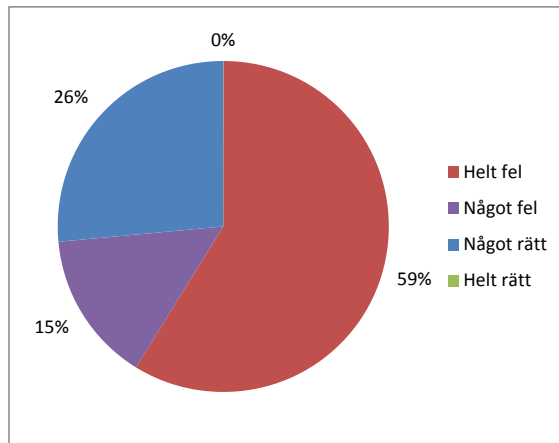
11. Enkelt avhjälpna hinder har åtgärdats i de av länets kulturmiljöer som omfattas av PBL-kraven.

Helt fel	2
Något fel	14
Något rätt	14
Helt rätt	0

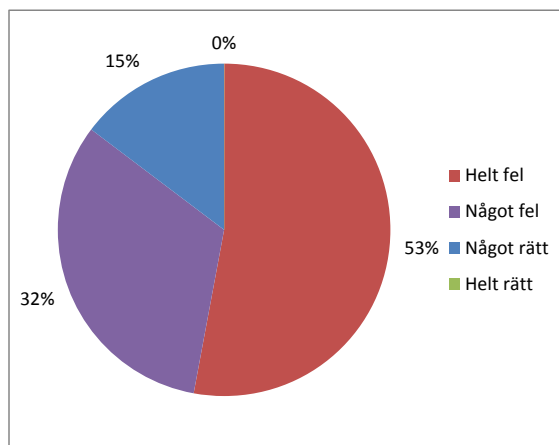
12. Det finns en förteckning över tillgängligheten i länets kulturmiljöer.

Helt fel	20
Något fel	5
Något rätt	9
Helt rätt	0

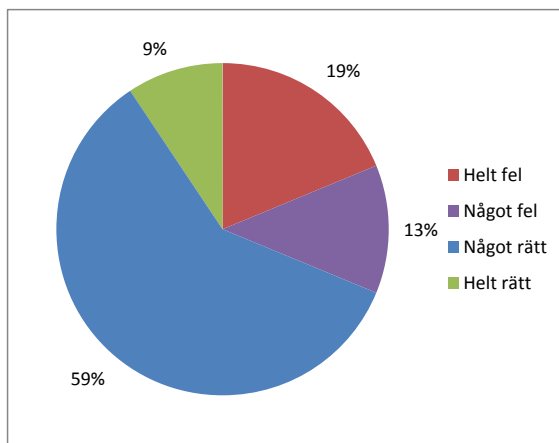
13. Det finns en handlingsplan för hur tillgängligheten i länets kulturmiljöer ska förbättras.

Helt fel	18
Något fel	11
Något rätt	5
Helt rätt	0

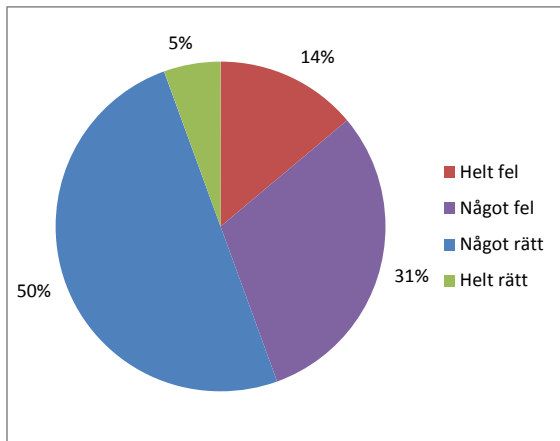
14. Antalet insatser för ökad tillgänglighet till länets kulturmiljöer har ökat under 2013.

Helt fel	6
Något fel	4
Något rätt	19
Helt rätt	3

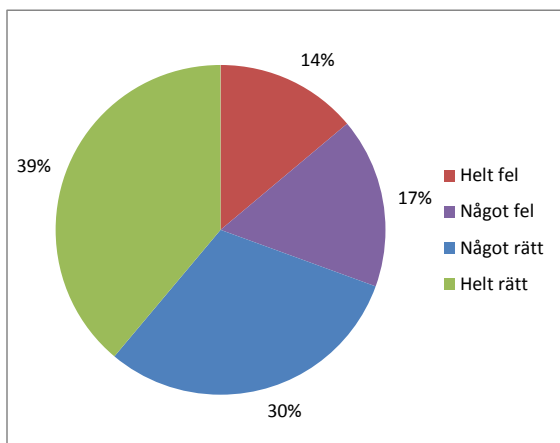
15. Informationen om vår verksamhet är tillgänglig för alla, oavsett funktionsförmåga.

Helt fel	5
Något fel	11
Något rätt	18
Helt rätt	2

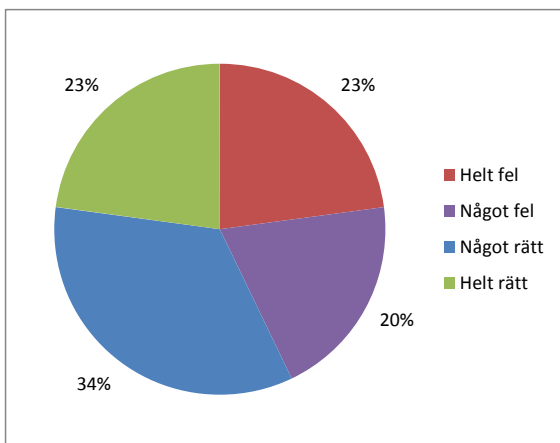
16. Det finns en handlingsplan för hur tillgängligheten ska förbättras avseende vår verksamhet, information och våra lokaler.

Helt fel	5
Något fel	6
Något rätt	11
Helt rätt	14

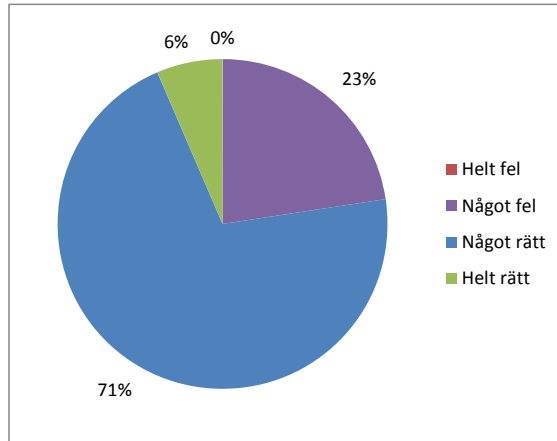
17. Vi har etablerade och kontinuerliga kontakter med funktionshindersorganisationerna.

Helt fel	8
Något fel	7
Något rätt	12
Helt rätt	8

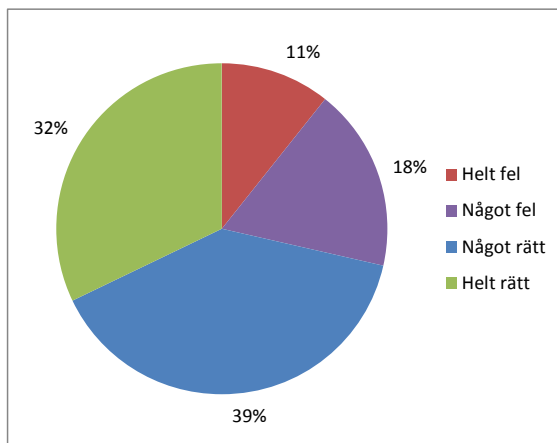
18. De tydligare kraven på tillgängliggörande av värdefulla kulturmiljöer i förordningen (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer har medfört en förbättrad tillgänglighet

Helt fel	0
Något fel	7
Något rätt	22
Helt rätt	2

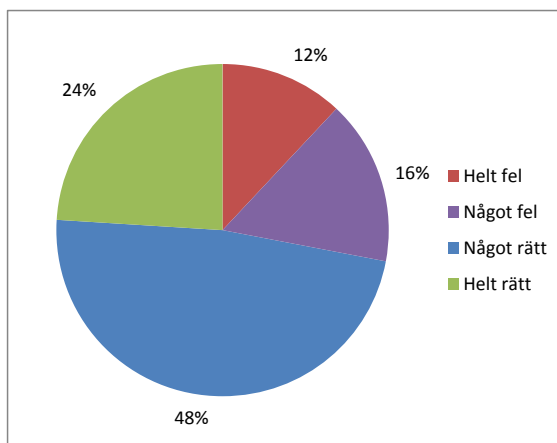
19. Vi har 2013 särskilt beaktat tillgänglighetsaspekten vid handläggning av KML-ärenden.

Helt fel	3
Något fel	5
Något rätt	11
Helt rätt	9

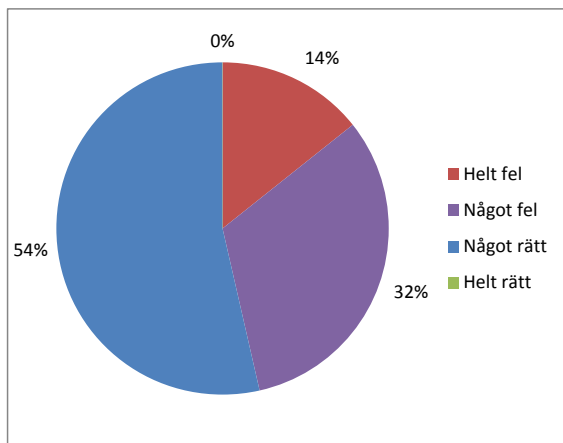
20. Vi har 2013 särskilt beaktat tillgänglighetsaspekten vid handläggning av kulturmiljövårdsbidraget.

Helt fel	3
Något fel	4
Något rätt	12
Helt rätt	6

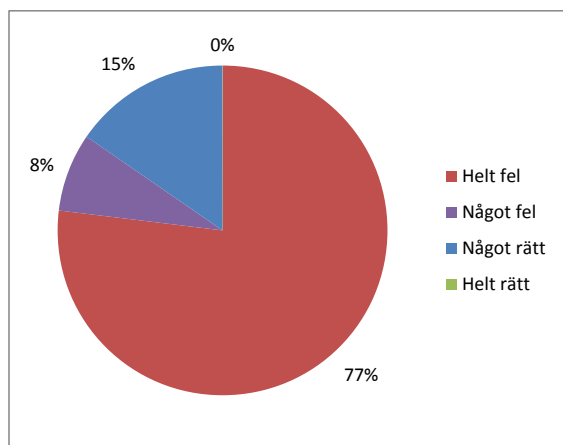
21. Vi har 2013 särskilt beaktat tillgänglighetsaspekten vid handläggning av övriga ärenden.

Helt fel	4
Något fel	9
Något rätt	15
Helt rätt	0

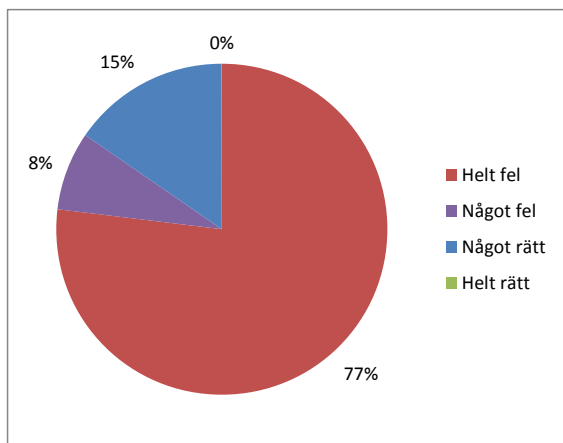
22. Vi har metoder för utvärdering och uppföljning av hur tillgänglighet beaktas vid handläggning av kulturmiljövårdsbidraget.

Helt fel	20
Något fel	2
Något rätt	4
Helt rätt	0

23. Vi har metoder för utvärdering och uppföljning av hur tillgänglighet beaktas vid tillståndsgivning enligt KML.

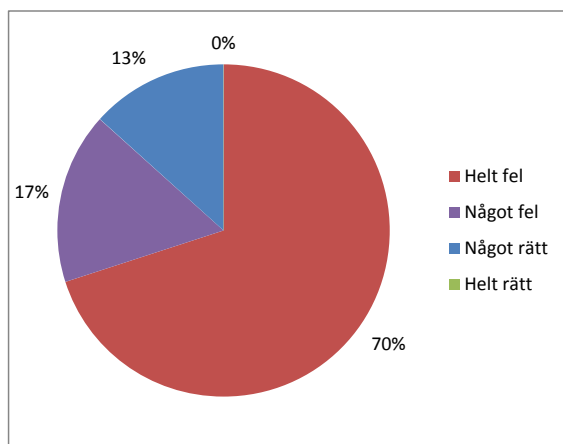
Helt fel	20
Något fel	2
Något rätt	4
Helt rätt	0

24. Vi har metoder för utvärdering och uppföljning av hur tillgänglighet beaktas vid övriga ärenden.

Helt fel	21
Något fel	5
Något rätt	4
Helt rätt	0

Kommentarer

1. Vår organisation har en tydlig uppfattning om Riksantikvarieämbetets roll som strategisk myndighet för genomförande av funktionshinderspolitiken på kulturområdet.

Uppfattningen är olika beroende på vad man jobbar med. Vilka delar läggs in i "kulturområdet"?

En person har varit på workshop och har god kännedom, ytterligare ett par är insatta i frågan, resten av enheten inte så insatt.

Vi som arbetar på Kulturmiljöfunktionen har en tydligare uppfattning om detta men sannolikt är den mindre tydlig i övriga Länsstyrelseorganisationen.

Trodde det var Boverket

Jag anser att Riksantikvarieämbetet har en ledande roll i arbetet. Det är en samordnade myndighet för kulturmiljövården och det är naturligt att man även samordnar tillgänglighetsfrågor.

Riksantikvarieämbetet m fl har föredömligt tagit fram en handbok men tidigare har vi inte känt av något aktivt stöd från Raä att stötta och vägleda hur man kan arbeta bättre med tillgänglighet inom kulturmiljövården. Informationen och uppmärksamheten har främst riktats mot det byggda kulturarvet. När det gäller tillgänglighet till fornminnen så har det inte funnits så mycket praktiskt stöd. Det finns idag ingen aktiv fornvårdsförening eller samverkan mellan länen när det gäller tillgänglighet. Några som jobbar med kulturresevat diskuterar kanske sådana här frågor på nätverksträffar, men de som inte jobbar med kulturresevat blir missar diskussionen. Det finns också en diskussion bland en del inom sektorn där man inte ser tillgänglighetsanordningar som något positivt i upplevelsen av kulturmiljön utan snarar något som fördärvar upplevelsen. Ett annat problem är att en större myndighet som Skåne med flera nationalparker köper in och upphandlar spänger raskt kommer upp i nivåer över tröskelvärde vilket innebär stor upphandling enligt LOU. Försök att stämma av med varandra och samordna att det finns intresse att upphandla/avropa har gjorts. Tiden går man väntar inget händer. Projektet föll. Kulturmiljöenheten har inte resurser att göra flera stora upphandlingar. Det har tagit tid att hitta formen för hur vi ska arbeta med frågan. Nu låter vi kommunen söka bidrag och ta hand om förvaltningen av anordningen. Det hade varit bra med en vägledning till forn- och kulturlandskapsvård. Inom det byggda kulturarvet efterlyses fler god exempel där man lyckats lösa tillgängligheten på ett bra sätt.

2. Vår organisation har god kännedom om regelverket kring enkelt avhjälpna hinder, enligt PBL.

I Boverkets handbok för enkelt avhjälpna hinder finns ingen koppling till KML.

Varierar mellan handläggarna

Närmst berörda funktioner inom organisationen har rätt god kännedom om PBL, t ex Naturvård, Plan och Kulturvård.

Organisation har gjort inventering av enkelt avhjälpna hinder.

Arbetar med egna publika miljöer

Ja, vi bevakar dessa frågor speciellt och känner att de är angelägna för ett demokratiskt samhälle. Att alla har tillgänglighet till så mycket som möjligt.

Det stämmer men det kan bli bättre. Det är också en fråga om resurser och prioriteringar. Vi prioriterar frågan och har förhört oss om intresse i de kommuner där vårdavtal finns. Nu restaurerar/nyuppför vi en tillgänglighetsanordning som anlades 2003 i Östra Göinge kn vid Frännarspristningen och vi planerar mindre tillgänglighetsinsatser även t ex i Simrishamns kommun.

3. Länets kulturmiljövårdare har hög kompetens i tillgänglighetsfrågor.

Vi har hygglig kompetens när det gäller rörelsehindrade, men däremot är det sämre beställt med synskadade och psykosociala handikapp.

Vi vill gärna ha mer utbildning inom detta.

Inom fornvårdsarbetet pågår tillgänglighetsarbete, delvis också avseende byggnadsvård. Vi har kännedom om hur vi får tag på information. Jönköpings läns museum uppger att man arbetar aktivt med tillgänglighet.

Museerna i länet har genom mindre projekt jobbat med tillgänglighetsfrågor.

Alla har inte ännu haft möjlighet att kompetensutveckla sig inom detta område så kompetensen varierar.

Eftersom Skåne har flera regionala och kommunala aktörer saknas heltäckande översikt.

Vi är ett regionalt museum och arbetar inte över hela länet.

Vi kan tyvärr inte svara på frågan vad gäller kulturmiljövårdens aktörer i stort.

"Tillgänglighet"? Kring fysisk tillgänglighet finns viss kunskap, i övrigt är nog kunskapen mycket begränsad.

I stiftet finns det god kunskap. När det är nya projekt försöker vi arbeta in dessa frågor.

Hösten 2013 deltog en antikvarie i kursen i Skövde där Handisam, RAÄ och SNV ordnade seminarium. Vi har klart insikt i frågan men det är en helt annan sak att upphandla tjänsterna i enlighet med LOU. Det här är inget område vi är experter på utan man behöver förkovra sig bland material och t ex sten-storlek eftersom det inte är något som vi redan har kunskap om. Det underlättar även om man är flera om sådana bekymmer så att man tillsammans kan lösa problem genom diskussioner och avvägningar. När det gäller det byggda kulturarvet så är inte Länsstyrelsen beställare. Kompetensen och färdigheten när det gäller fysisk tillgängliggörande är då inte på samma sätt kopplat till kraven på åtgärders exakta utförande. Det är snarare i rollen som rådgivare gentemot ägare regler finns och att åtgärder eventuell bör vidtas. I denna aspekt får vår enhet på Länsstyrelsen anses ha hög kompetens i tillgänglighetsfrågor.

4. Det behövs utbildning i tillgänglighet för kulturmiljövårdare i länet.

Alla som arbetar professionellt med kulturmiljövård bör ha kompetens inom området tillgänglighet - inblick, förståelse och vara uppdaterade.

Organisationen har haft utbildning genom särskilt projekt Hembygdsgrändar för alla.

Vidareutbildning är aldrig överflödigt

I princip är tillgänglighetsfrågor väl inarbetade i kulturmiljöarbetet men ökad kunskap är alltid bra.

Se svar fråga 3.

Någon utbildning kan behövas, seminarier el dylikt, främst för arkeologer.

För att det här ska komma in bättre i vår handläggning i ärenden så behöver vi mer utbildning. Ett kurstillfälle löser inte alla problem utan de här frågorna behöver komma upp löpande årligen om det ska få någon effekt ute i fält. Vi försöker samverka med markägare och kommuner som kan ha löpande tillsyn över anordningar. Det hade säkert varit bra att få med kommunens kulturförvaltning och länsmuseum på en sådan här utbildning och hitta samverkansformer kring strategiska besöksmål. Att tillgänglighet kan vara många olika åtgärder behöver också lyftas fram, så att man jobbar inom flera områden och se till helheten. Ofta stannar det vid ramper och hissanordningar men fokus borde också vara på de enkelt avhjälpna hindren och ljudanordningar, toalett m.m.

5. Vår organisation har hög kompetens i tillgänglighetsfrågor.

Sett över hela länsstyrelsen finns både kunskap och erfarenhet kring tillgänglighetsfrågor. Förutom inom kulturmiljövården jobbar men mycket med tillgänglighet i naturreservaten.

En person har fått utbildning.

Varierar mellan enheter och handläggare.

Seminarier Tillgänglighet i skyddade utomhusmiljöer i Skövde var toppen. Med viss modifiering skulle fler från organisationen ha nytta av den.

Finns alltid utrymme till kompetenshöjning

Kan alltid bli högre.

Som organisation/länsmuseum med filialer i landskapet finns viss kompetens kring tillgängligheten i våra anläggningar.

Har försämrats något då vi tidigare hade projekt och projektanställda som arbetade med frågorna. Förmedlades naturligtvis till oss övriga men samma kompetens som då kan vi inte säga finns kvar.

RAÄ skriver på webbsidan angående tillgänglighet att det finns god kunskap om tillgänglighet inom kulturmiljöområdet, men det saknas prioriteringar i form av strategiska dokument, handlingsplaner och resurser. Det har saknats vägledningar och handböcker fram till förra året. Nu finns det en bra handbok och en sammanställning av goda exempel för utomhusmiljöer. Handboken tillgängliga natur- och kulturområden är ett väldigt bra stöd att kunna hänvisa till. Tillsammans med seminariet så gav den god insikt. Men vi behöver ha löpande stöd eller rättare sagt mer resurser. Det finns idag ingen aktiv förvårdsförening eller samverkan i de här frågorna. Några som jobbar med kulturresevat diskuterar kanske sådana här frågor på nätverksträffar de antikvarier som inte ingår i de nätverken missar diskussionen. Vi behöver mer konkret vägledning av lämpliga mått, typ av virke, behandling, stenmjöl, etc. samt uppvisning av goda exempel att ta efter.

6. Vår organisation har kompetensutvecklats genom utbildning i tillgänglighet under 2013.

Seminarium och utbildning har hållits.

Fler behöver utbildas.

En person har fått utbildning.

Inte inom kulturmiljöfunktionen.

Se ovan, kommentarsruta 5.

Två medarbetare på kulturmiljö har gått den utbildning som Raä, Naturvårdsverket och Handisam ordnat.

Två personer har deltagit i RAÄs utbildning

Tillgänglighet ur bred aspekt, dvs tex utbildning kring Alzheimer för viss del av personal m.m.

Tillgänglighetskurs inom Lunds kommuns stadsbyggnadskontor.

Vi har inte haft direkt utbildande åtgärder men vi bevakar frågorna brett.

Däremot före 2013, både i projekt och vad gäller PBL och certifiering.

Det var en verklig ögonöppnare att delta i seminariet, verkligen mycket givande! Det behövs fler sådana seminarier för att kunna implementera mer tillgänglighet inom kulturmiljövården. Vi planerar nu under 2014 att byta ut en befintlig tillgänglighetsanordning som är drygt 10 år och börjar bli farlig. Östra Göinge kommun har i detta fall tagit på sig ansvar att förvalta rampen i 10 år framöver. Förra året tog vi bort den tillgänglighetsanordning som fanns i Hässleholms kommun på grund av att vi inte hade någon som ville ta på sig att förvalta och sköta anordningen. Vi försöker knyta upp kommuner i vårdavtal för att kunna ha ett bättre långsiktigt förvaltande av träramperna som vid dåligt underhåll blir farliga. Frågan är hur många tillgänglighetsanordningar Länsstyrelsen har råd att förvalta? Resultatet kan bli att det blir vård på färre platser men väl tilltagna anordningar på ett fåtal platser.

Under 2013 har två handläggare deltagit i utbildning.

7. Vår organisation har behov av fortsatt utbildning i tillgänglighet.

Vidareutbildning är aldrig överflödigt

Vi är bra på detta men kan bli bättre

Har redan lyfts fram ovan under punkt 6.

8. Vi har utsett särskild ansvarig(a) inom kulturmiljövårdsverksamheten för tillgänglighetsfrågor.

Det är nog en bra idé för att sätta fokus på dessa frågor!

Ingen med tydligt ansvar för dessa frågor. Dock arbetar några av oss mer med dessa frågor

Alla bör ha kännedom om lagstiftning och tillgänglighet.

Eftersom Skåne har flera regionala och kommunala aktörer saknas heltäckande översikt.

Två personer arbetar med detta.

Kommer att göra, mer formellt under året.

Det har till viss del hanterats av vissa personer på enheten, men det ligger ändå inte på någon särskild utan alla har ansvar att väva in frågan i sitt arbetsområde efter hur situationen ser ut för resp. handläggare.

9. Det finns tillräckliga resurser för tillgänglighetsarbete inom kulturmiljöområdet i länet.

Resursbrist är ständigt en följeslagare och tillgänglighetsinsatser ställs ofta mot byggnadsvårdsinsatser.

En fråga om hur vi prioriterar inom 7:2 anslaget

Det finns inga extra medel tillsatta för tillgänglighet inom fornvård och byggnadsvård. Om vi ska prioritera tillgänglighet får annat stryka på foten.

Vi har inte aktivt avsatt resurser för tillgänglighetsarbete utan är en del av det löpande arbetet.

Man uppfattar det som att resurser inte finns eftersom man traditionellt arbetat med tillgänglighet i särskilda satsningar men meningen är, i en mer modern tolkning, att tillgänglighetsarbetet ska genomsyra allt.

Vet ej.

Eftersom Skåne har flera regionala och kommunala aktörer saknas heltäckande översikt Sannolikt behövs resurser för aktivt utåtriktat arbete.

Vet ej hur det är i länet i övrigt

Vi har inte den typen av överblick över vilka resurser andra som är verksamma inom området har

Vi har ingen kunskap om vilka resurser som finns i dagsläget. Men troligen saknas resurser.....

Vår möjlighet att ha uppsökande verksamhet är begränsad. Inom det byggda kulturarvet är det via fastighetsägaren som initiativet kommer. Här märks om kommunerna är mer aktiva i frågan.

10. Erfarenhetsmässigt är KML förenlig med PBL:s krav rörande "enkelt avhjälpna hinder".

Ofta går det bra att lösa tillgängligheten, men ibland kräver hindren rätt stora ingrepp i miljön.

Båda är avvägningslagar och beroende av tolkning.

Beroende på kompromissvilja hos berörda.

Kan ibland krocka. Sökande har en föreställning om att PBLs tillgänglighetsregler har företräde före KML. Vi vill diskutera HUR, och inte ATT.

I Boverkets handbok för enkelt avhjälpna hinder finns ingen koppling till KML.

Lagstiftningarna är oftast förenliga men kräver avvägningar och och ibland kompromisser.

Kan lösas genom varsamma ändringar.

Brukar funka bra med lite eftertanke, god vilja och sunt förnuft.

Vid kyrkärenden stämmer detta oftast. Finns nog inget exempel med byggnadsminnen?

Hittills inte så många krockar.

Det finns föreskrifter- men vi har inte haft så stor erfarenhet av hur vi skall arbeta med enkelt avhjälpna hinder.

Uppfattning är att det mesta är förenligt. De frågeställningar man ställs inom KML motsvarar när det gäller enkelt avhjälpna hinder även de som ställs inom PBL med hänsyn till varsamhet. Det är viktigt att man ser till helheten i relation till nyttan, förutsättningarna och kostnader. De delar som rör tillägg är naturligtvis enklare än de som innebär borttagande av byggnadsdelar.

Det är inte alltid möjligt att förena om mycket höga kulturhistoriska värden påverkas.

11. Enkelt avhjälpna hinder har åtgärdats i de av länets kulturmiljöer som omfattas av PBL-kraven.

?
Arbetena ligger ej helt i fas.
Länsstyrelsen har inte rådighet över hela länets kulturmiljöer.
Vet ej!
Överblick saknas.
Många åtgärder har utförts framförallt i kyrkomiljöer.
Kunskapsläget är dåligt.
Inte tillräcklig överblick.
Vet ej.
Vet ej.
Eftersom Skåne har flera regionala och kommunala aktörer saknas heltäckande översikt.
Hos oss ja, men resten av länet känner jag inte i detalj.
Vad menas med "kulturmiljö"? I det vidare begreppet kan man inte säga det, många miljöer är inte tillgängliga överhuvudtaget för besökare, oavsett ev. funktionshinder.
Vi har inte översikten över alla kulturmiljöer som omfattas av PBL kraven.
Vi deltar som rådgivare. Kommunerna ansvariga.
I kyrkor och byggnadsminnen har det skett.
Länets kulturmiljöer är så omfattande att det inte är rimligt att ha denna överblick.
Vi har inte överblick av samtliga miljöer.

12. Det finns en förteckning över tillgängligheten i länets kulturmiljöer.

Sökt medel från RAA för projekt med tillgänglighet för funktionsnedsatta i skyddade miljöer 2014-2016.
Vi har en lista över tillgängliga fornvårdsmiljöer där tillgänglighetssatsningar genomförts.
Såvitt känt endast i enstaka fall.
Tillgängligheten kan finnas listad hos vissa kategorier fastighetsägare. Dock ej samlat hos t.ex. Länsstyrelsen.
Genom fornvårdsprogrammet finns en mer strategisk plan för vilka miljöer som är mer eller mindre lämpade att besöka som rörelsehindrad och en plan för vilka av dem som man skulle kunna tillgängliggöra i större utsträckning.
Tillgängligheten på länets hembygdsgrändar har inventerats c:a 2009.
Vilka är länets kulturmiljöer?
Nja, ingen som är lättåtkomlig i så fall.
Vad menas med "kulturmiljö"?
Inte som vi känner till.
Endast förteckning över besöksmål inom d kulturturistiska satsningen Sevärt ännu.
Att uppföra och uppdatera en sådan förteckning över länets kulturmiljöer är inte rimligt. Däremot arbetar vi med vår hemsida för att lyfta fram besöksmål. Tillgängligheten är i ett sådant arbete en viktig parameter.
Finns viss förteckning, mestadels fornvårdsobjekt i Historia På Plats.

13. Det finns en handlingsplan för hur tillgängligheten i länets kulturmiljöer ska förbättras.

Se ovan.
Finns för fornvård och handläggning av kulturlandskapsärenden.
Vi har en handlingsplan för fornvårdsmiljöer.
Det finns tillgänglighetsprojekt för enstaka objekt.
Kan finnas hos vissa kategorier fastighetsägare, tex svenska kyrkan. Dock ej någon handlingsplan hos Länsstyrelsen.
Inte för den samlade kulturmiljön utan enbart för fornvårdsmiljöerna.
Hembygdsföreningarna fick förslag på förbättringar i samband med ovan nämnda projekt.
Okänt
Vi har en hos oss men jag känner inte till att en sådan finns i länet
Se Handlingsplan för tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning, Sörmlands museum 2014 - 2016. Gäller dock endast museets verksamhet.
Inte hos oss.
Okänt för oss.
Det finns endast en i stiften- men inte för hela länets kulturmiljö.
När det gäller fornvård och landskapsvård har vi ställt fråga till kommuner om de ser något tydligt objekt som ska tillgängliggöras och fått ett fåtal olika svar. En handlingsplan behövs för att kunna hålla farten! Vilket är nästa objekt? Hur mycket pengar kan vi binda upp? Vi agerar i liten skala, förstår allvaret i situationen, men det landar snabbt i att vara en resursfråga att kunna hantera det på ett mer effektivt sätt.
Finns delvis för vissa fornvårdsobjekt.

14. Antalet insatser för ökad tillgänglighet till länets kulturmiljöer har ökat under 2013.

Inom fornvårdsprogrammet har skyltar tagits fram och vandringsled tillgängliggjorts (dock ej handikappanpassats). I kulturresevatet Åsens by har sista etappen av "Ett grönt rum för alla" genomförts vilket lett till ökad tillgänglighet för flera grupper. Insatser för att tillgängliggöra kyrkligt kulturarv har genomförts.

Vi har genomfört en tillgänglighetsanpassning i en fornvårdsmiljö under 2013, vilket är en ökning jämfört med 2012.

Berör mest fornvård och tillgänglighet i kyrkor.

T ex byggnadsminnet Alsters herrgård, riksintresset Bergs klätt, församlingshemsdelen på Säffle kyrka m fl.

Vi kan inte bedöma om det har ökat.

Eftersom Skåne har flera regionala och kommunala aktörer saknas heltäckande översikt

Nja, vi har arbetat med detta på ganska hög nivå i flera år, snarare har vi hittat en bra, hög nivå

I museets verksamhet har tillgänglighetsaspekter uppmärksammats i ökande grad till exempel gällande skyltprojekt med lättlästa texter och QR-kodning samt tillgänglighet via talande webb de senaste åren.

Den översikten har inte vi, men kanske några kyrkor?

Hemsidan SPÅR sparfrån10000ar har förbättrat informationen.

Planering har skett men antalet insatser har inte ökat. En tillgänglighetsanpassad toalett planeras t.ex. i Alunbruket i Tomellilla kommun. Planer finns att tillgängliggöra andra besöksmål bättre. Det kommer sällan in ansökningar om fysiskt tillgängliggörande. Länsstyrelsen måste alltså själva dra i frågan. Det hade varit bra om det fanns en vägledning som kan läggas ihop med den vanliga bidragsinformationen. Det hade underlättat i handläggningen. Utan närmare genomgång kan vi utifrån tillståndsprövningen inom KML konstatera att i de offentliga samt offentligt ägda byggnaderna gjordes större tillgänglighetsanpassningar för drygt tio år sedan med installering av hiss och ombyggnad av entréer med ramper och dörröppnade med mera. Några nya ansökningar inkommer alltså inte längre i samma utsträckning. Frågan om tillgänglighet inom kyrkliga kulturmiljöer har sedan 2000 varit kontinuerligt aktuell. Men även här är vår uppfattning att de var fler tidigare och att det är färre numera. Enkelt uttryckt kan man säga att de mer frekvent besökta miljöerna skyddade enligt 3 och 4 kap KML numera är tillgängliga på ett tillfredställande sätt.

15. Informationen om vår verksamhet är tillgänglig för alla, oavsett funktionsförmåga.

Sämre beställt vad gäller synskadade.

Hemsidan har information på minoritetsspråk mfl språk samt en uppläsningfunktion.

Hemsidan har en lättläst funktion.

Information på web är anpassad för hjälpmedel som översätter text och bild till uppläst information.

Bra med hög medvetenhet

Se punkt 14.

Det finns ingen information om vår verksamhet som är framtagen särskilt för funktionshindrade.

Lättläst har förbättrats på museets hemsida.

Vi har inte mycket information riktad till döva. De skulle bli hjälpta av filmer med teckenspråk. Det finns annars en hel del information på webben och med hjälpmedel kan man ta del av ganska mycket. Det finns några ljudguider (Malmö innerstad) samt ett nytt försök med QR-koder i Örnäs. Vi har skyltar anpassade för rörelsehindrade och barn dvs de är cirka 1,20 m höga. Vi anpassar språket till ett lättläst och mer läsvänligt språk. Vi försöker även att fundera på inkludering/exkluderingsspektiv. Vi hade en skyltserie i Mala med mycket lättlästa skyltar men då inte rampen är kvar så har vi avlägsnat de skyltarna. Vid hållristningen i Frännarp finns en taktil skylt där man kan känna på formerna från hållristningen. Det finns även en blindskrift här.

16. Det finns en handlingsplan för hur tillgängligheten ska förbättras avseende vår verksamhet, information och våra lokaler.

Se ovan.

På ledningsnivå.

Den är inte antagen av myndighetens ledning och inte reviderad.

Se Handlingsplan för tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning, Sörmlands museum 2014 - 2016.

Vi har en tillgänglighetsplan som vi arbetar efter.

En reviderad handlingsplan är under bearbetning.

Vet ej!

För Länsstyrelsen gäller: enligt förordningen (2001:526) om statliga myndigheters ansvar för genomförandet av handikappolitiken. Frågan kan med fördel besvaras av alla även om förordningen bara omfattar statliga myndigheter.

17. Vi har etablerade och kontinuerliga kontakter med funktionshindersonsorganisationerna.

Mer sporadiska kontakter.

Påbörjat arbetet 2014.

Kontakter är etablerade och tas vid behov.

Ofta i samband med kyrkliga ärenden.

Inte kulturmiljöfunktionen.

Gäller för kulturmiljöenheten, vet inte hur det ser ut i övrigt inom Länsstyrelsen.

Vi har sedan flera år arbetat med tillgänglighet tillsammans med ovan nämnda organisationer.

Om ni med frågan menar ur kulturmiljö så är svaret tyvärr nej.

I samband med tillståndsprövning enligt KML har vi bland annat varit i kontakt med handikappombud på kommunerna. Omfattningen av kontakterna har varierat efter vårt behov, och var mer tidigare då vi generellt sett hade betydligt fler ansökningar som gäller fysiska tillgänglighetsanpassningar tidigare.

Vid specifika objektsförbättringar har vi sådana kontakter.

18. De tydligare kraven på tillgängliggörande av värdefulla kulturmiljöer i förordningen (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer har medfört en förbättrad tillgänglighet

Kravet har medfört att man insett behovet av insatser, sökt medel och genomfört åtgärder i kulturreseptet Åsens by.

Tillgänglighet inom fornvården.

Även om vi prioriterar hårt så räcker inte medlen och resurserna till att göra allt vi borde.

Vi kan inte bedöma det.

Eftersom Skåne har flera regionala och kommunala aktörer saknas heltäckande översikt.

Har inte varit tillämpligt i våra fall.

Kan inte göra den bedömningen.

Vet egentligen inte säkert.

Man kan tolka tillgänglighet för alla på olika sätt. Att producera skyltar är en form av tillgängliggörande. Där är vi ganska bra eftersom vi har över 700 olika skyltar utplacerade vid kulturmiljöer i Skåne. Vissa av dem finns även att läsa på Länsstyrelsens webb. I bidragsförordningen står inget om fysiskt tillgängliggörande och det borde man komplettera med bättre om man vill ha den effekten på bidragssatsningarna. Frågan kan med fördel besvaras av alla även om det är länsstyrelsen som fördelar bidragen enligt förordningen.

Begränsningen av bidragsmedlen är det som hindrar tillgänglighetsfrågorna. Idag har vi svårt att klara värden av miljöerna, vilket är en förutsättning för att göra dem tillgängliga.

19. Vi har 2013 särskilt beaktat tillgänglighetsaspekten vid handläggning av KML-ärenden.

För fornvårdsprogrammet är själva grunden tillgänglighet. För uppdragsarkeologi har möjligheten att besluta om informationsinsatser lett till ökat fokus på sådana.

Ja, när det är relevant.

Vi handlägger inte KML-ärenden.

Det har vi gjort med hög ambitionsnivå redan tidigare. Under 2013 har denna aspekt inte behövt betonas mer än tidigare.

Vi har med detta i vårt dagliga arbete, vilket yttrar sig på olika sätt. Det kan vara att vårt arbete ska vara öppet för allmänheten att ta del av vilket innebär att rapporter mm görs tillgängliga digitalt. Vi har med det i tillståndsärenden som en del att få till genomtänkta och hållbara förslag utifrån flera aspekter. Däremot har det inte varit någon särskild satsning på detta under 2013.

I samband med renoveringar av kyrkor och byggnadsminnen kommer ofta frågan om tillgänglighet upp. Ofta är detta en huvudanledningen till ombyggnationen.

20. Vi har 2013 särskilt beaktat tillgänglighetsaspekten vid handläggning av kulturmiljövårdsbidraget.

Ramper

Har prioriterats om koppling funnits men ej drivits i särskilda projekt.

Vi har bara ett fåtal exempel.

Vi handlägger inte det.

Se fråga 19

Länsstyrelsen sköter handläggningen kring detta

Det handlägger inte vi

Vi prioriterar miljöer som är tillgängliga för alla. Däremot har det inte varit aktuellt med särskilda åtgärder kopplade till funktionsnedsättning. Något särskilt beaktande under 2013 har inte varit aktuellt, utan vi betraktar det som en del i vårt arbete.

Begränsade medel.

21. Vi har 2013 särskilt beaktat tillgänglighetsaspekten vid handläggning av övriga ärenden.

Vi handlägger ärenden som berör tillgänglighet.

Se fråga 19.

Det har inte vi.

Se ovan.

22. Vi har metoder för utvärdering och uppföljning av hur tillgänglighet beaktas vid handläggning av kulturmiljövårdsbidraget.

Ingår i övrig uppföljning.

Vi handlägger inte Kulturmiljöbidrag.

Vi har inga bra metoder för detta utifrån funktionshindersperspektivet.

23. Vi har metoder för utvärdering och uppföljning av hur tillgänglighet beaktas vid tillståndsgivning enligt KML.

Ingår i övrig uppföljning.

Uppföljning av tillstånden sker genom antikvarisk slutkontroll och rapportering.

Se fråga 22.

Vi har endast i begränsad omfattning möjlighet att göra några utvärdering och uppföljning av vårt arbete och då inte i någon organiserad och övergripande form.

24. Vi har metoder för utvärdering och uppföljning av hur tillgänglighet beaktas vid övriga ärenden.

Se ovan.

Övriga kommentarer

Ökade krav på myndighetens tillgänglighetsarbete har inte motsvarats av jämförbar resurstilldelning.

RAÄ bör ge oss riktlinjer och metoder för genomförande, utvärdering och uppföljning. Under året har tillgängligheten förbättrats bland annat genom att - en handikappramp anlagts utomhus på hembygdsgården Kungsudden i Kungsör - en ramp byggts i museilokalerna i Arboga museum, som ligger i byggnadsminnet Mannerstråhlska huset - en handikappramp och hiss har byggts i ett bostadshus i byggnadsminnet Kungsgården i Arboga - vandringsleden i kulturreservatet Bråfors har fått självständiga grindar för att underlätta för besökare - två besöksplatser i Björksta bronsåldersbygd har vårdats.

Hela enkäten är skriven som om det var kulturmiljövården som hade förvaltningsansvaret för kulturmiljöerna, vilket man inte har, det är resp fastighetsägare. Det är förvisso en viktig fråga men perspektivet är något fel om man ser till vad kulturmiljövården konkret kan initiera och själv utföra.

När organisation omnämns i påståendet avser vi hela museet, när det inte omnämns avser svaret kulturmiljöavdelningen.